

УДК 349.3

ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ

Нестерцова-Собакарь О. В.,

*завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
канд. юрид. наук, доцент*

Становлення України як правової, соціальної держави потребує постійного удосконалення існуючих і створення нових механізмів, спрямованих на реалізацію прав та свобод людини і громадянина. Інститут прав людини повинен займати центральне місце не лише в нормах цивільного права, а й інших галузей права. Конституція України встановлює обов'язок держави створити умови для реалізації прав людини, в тому числі тих, що пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням.

Охороняти та забезпечувати реалізацію прав та інтересів громадян у випадку понесення непередбачуваних втрат можна за допомогою інституту особистого страхування. Інститут страхування давно відомий цивільному праву України. Особисте страхування мало і має свої правові засади в Україні, однак динамічно не розвивалось і досі перебуває у стагнаційному стані¹. Отже, створення ефективного правового механізму регулювання правовідносин особистого страхування – гаранта його надійного функціонування, потребує певних наукових розробок і вдосконалення державної політики у сфері страхування. Саме тому розгляд особливостей особистого страхування в Україні є одним з актуальних завдань як в теорії, так і на практиці.

Перш за все, варто наголосити на тому, що особисте страхування є самостійною галуззю страхової діяльності, в якій об'єктами виступають майнові інтереси громадян, пов'язані зі здоров'ям, життям та пенсійним забезпеченням. Основною метою його є надання послуг фізичним особам для страхового захисту їхнього життя та здоров'я. До системи особистого страхування відносять такі види страхової діяльності: страхування життя та пенсій, страхування від нещасних випадків та хвороб, медичне страхування. Кожен із цих видів страхової діяльності має свій конкретний об'єкт страхування та перелік страхових ризиків, на випадок настання яких укладаються угоди або договори страхування².

¹ Блашук Т. В. Цивільно-правове регулювання особистого страхування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. – К., 2003. – С. 3.

² Приймак І., Сиротюк Х. Аналіз системи особистого страхування в Україні: проблеми та перспективи // Економічний аналіз: зб. наук. пр. – Вип. 8. Ч. 1. – Тернопіль :

Важливо зауважити, що особисте страхування має багато спільного із соціальним страхуванням, і насамперед щодо об'єктів страхового захисту громадян¹. Проте між особистим страхуванням і соціальним є відмінності. Головна з них стосується джерел формування страхових фондів. В особистому страхуванні ними є переважно індивідуальні доходи громадян, а в соціальному – кошти підприємств, установ, організацій. Особисте страхування може здійснюватися в добровільній і обов'язковій формі, а соціальне – лише в обов'язковій².

Як свідчить аналіз, особисте страхування є важливим механізмом соціального захисту населення, який, доповнюючи державне соціальне страхування, дозволяє вирішити низку проблем у сфері охорони здоров'я та пенсійного страхування, не збільшуючи при цьому навантаження на державний бюджет³. Безумовно, ефективний та налагоджений механізм соціального захисту населення є важливим соціальним критерієм рівня розвитку і добробуту суспільства.

Розвиток особистого страхування має велике значення щодо соціально-економічного стану держави та соціального захисту окремої людини. Так, з одного боку, воно захищає здоров'я, працездатність та добробут людей, а з іншого – стабілізує розвиток економіки шляхом накопичення коштів та інвестування їх в економіку держави, яке має тривалий характер.

Сьогодні формування сучасного страхового ринку України здійснюється в надзвичайно складних умовах, що пов'язано з багатьма чинниками, головними з яких є неадекватність капіталізації українських страховиків; незадовільна законодавча та нормативна бази щодо державного регулювання та контролю за діяльністю страхових організацій; ізолюваність українського страхового ринку від міжнародного; вплив на ринок сучасної фінансово-економічної кризи. Держава має бути вкрай зацікавлена у розвитку страхування, особливо – особистого страхування, що виконує важливу соціальну функцію в

Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2011. – С. 302 – 303.

¹ Козоріз Г. Г. Соціальне страхування як елемент державної соціальної політики // Регіональна економіка. – 2016. – № 1. – С. 70–77. Велисар Т. І. Соціальне страхування як складова системи соціального захисту населення України: актуальні питання // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2013. – № 1-2 (2). – С. 290–296.

² Сержанов В. В., Костьов'ят Г. І. Проблеми особистого страхування в Україні // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2012. – Вип. 2 (36). – С. 256.

³ Приймак І., Сиротюк Х. Аналіз системи особистого страхування в Україні: проблеми та перспективи // Економічний аналіз: зб. наук. пр. – Вип. 8. Ч. 1. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2011. – С. 303.

сучасному суспільстві¹.

Сучасний стан розвитку законодавства в даній сфері характеризується неадекватністю правових норм реальним страховим відносинам, їх суперечливістю, створює передумови для зловживань з боку учасників страхових правовідносин². Звідси можна стверджувати, що важливим напрямком розвитку особистого страхування в Україні є активізація його обов'язкових видів. При цьому активізація розвитку особистого страхування неможлива без виваженої державної політики на страховому ринку, підвищення якості страхових послуг, відпрацювання механізму захисту прав споживачів страхових продуктів тощо. Крім того, не менш важливим методом стимулювання розвитку особистого страхування стане ревізія існуючих та запровадження нових видів обов'язкового особистого страхування та проведення стимулюючої податкової політики з боку держави.

Однак позитивними тенденціями розвитку особистого страхування в Україні є: збільшення обсягів страхових резервів на один договір; вирівнювання темпів зростання страхових премій та страхових резервів; збільшення рівня страхових виплат як свідчення зростання повноти виконання своїх зобов'язань перед страхувальником; поєднання конкуренції між страховими компаніями, які здійснюють особисте страхування³.

Таким чином, особисте страхування є важливим механізмом соціального захисту населення, який, доповнюючи державне соціальне страхування, дозволяє вирішити низку проблем у сфері охорони здоров'я та пенсійного страхування. Активізація та розвиток цієї галузі страхування неможливі без державної політики на страховому ринку, підвищення рівня страхових послуг, додержання механізму захисту прав споживачів страхових продуктів тощо.

Безумовно, подальший успішний розвиток особистого страхування залежатиме від розширення переліку страхових послуг, підвищення їхньої конкурентоспроможності, розширення їхньої інфраструктури, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності відповідних компаній, подальшої інтеграції України у міжнародні структури. Проблеми реалізації особистого страхування в Україні як важливого механізму соціального захисту населення потребують подальших досліджень з метою вироблення пропозицій щодо удосконалення механізму соціального захисту населення.

¹ Бачо Р. Й. Сучасні тенденції розвитку страхування здоров'я в Україні у посткризовий період [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnik-esopom.mgu.od.ua/journal/2015/10-2015/48.pdf>.

² Блащук Т. В. Цивільно-правове регулювання особистого страхування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. – К., 2003. – С. 3.

³ Бачо Р. Й. Оцінка діяльності страхового підприємництва регіонів України // Вісник Житомирського державного технологічного університету: Економічні науки. – 2009. – № 3 (49). – С. 229.